

Ave, Жоро! Ora pro nobis!*

Още ми е рано да пиша спомени. Още повече, когато са за приятели. Още повече, когато тези приятели вече ги няма тук и най-вече, когато тяхното отсъствие е до болка, до вик, до крясък осезаемо.

Често се улавям как, вдигайки телефона, очаквам от другата страна да чуя най-тихия смях на света – смехът на Георги Рупчев. Дори когато изписвам името му, което е влязло отдавна в съкровищницата на българската литература, нещо вътрешно в мен се съпротивлява. Защото той беше, е и ще си остане Жоро. Онзи Жоро, с когото съдбата ме срещна през 1979 г. и с когото вървахме заедно в своя творчески и житейски път до преди десет години. До онова злокобно съобщение „Почина внезапно в съня си“.

Приживе Жоро не знаеше почивка. Почивка на мисълта, на творчеството. Неговият гений работеше непрекъснато, независимо дали в собствени стихове или в преводи на световни поети. Може би не е странно, че авторът на „Нощна стража“ си отиде от нас в съня си.

Не съм литературен критик и затова няма да давам оценки на изкуството му. Ние бяхме приятели. Истински. Смя да го твърдя, защото все още са живи повечето от общите ни приятели. В първия момент, в който се видяхме, душите ни се хвърлиха една към друга. Откриха, преди ние да го осъзнаем, че са сродни не само по поезия, но и по ценностна система, по възгледи за живота, по бохемство. А как бохемствахме! Със свои и с чужди любими стихове, със среднощни разговори и понякога с бутилка гроздова. Най-често се събирахме у тях – Жоро, аз и поетът Николай Дойнов, който всъщност ни запозна. Пианото зад вратата, бюрото до прозореца с пишещата машина и натрупаните книги, диванът, на който седяхме, допрели рамене, а от графичния си портрет над пианото Иван Пейчев, сякаш беше част от компанията ни. Чувствахме се уютно, по братски, сякаш пренесли се в тясната таванска стаичка, обитавана от Марина Цветаева в следреволюционна Русия. Или в стаята на Анна Ахматова, сред

безпорядъка на книгите и ръкописите й с едното легло, стол и маса, през 60-те години на миналия век в Съветска Русия. Всъщност се чувствахме в света на Жоро. Спорехме коя е по-голяма – Цветаева или Ахматова. Май и двамата предпочитахме Анна Андреевна. По неведоми пътища Жоро имаше голям том с нейни стихове – нещо, което даже в руските книжарници у нас не можеше да бъде намерено. Този том ние непрекъснато си го разменяхме. Той ми го даваше, аз го бавех, връщах го, след три дена отивах и го взимах отново. И през годините това остана една закачка помежду ни – „Върни си ми синия том на Ахматова“. Жоро даже го вкара в стихотворение. Аз също. Всъщност, от първия ден ние започнахме да си посвещаваме стихове. Той ми беше написал вечерта след срещата ни с ученици от Класическата гимназия, организирана по предложение на Ники Дойнов, който учеше все още там, следното посвещение:

*Е, добре, де – ето ни двамата.
Едновременни и несъвместими.
Моля минете – Вие сте Дамата.
Ние имаме други капризи.*

*Е, добре, де – щастлив да е случаят:
с нас са ония, по на осемнайсет.
Маргарито, Майстора не е улучил
и ти пак не си си намерила Майстора.*

*Майстора пак е останал без цвете.
(Уж го почнах лирично, а пък то го изби на елегия.)
Маргарито, малко ни е небето,
за да ходиме двама по него.*

*Малко е, малко е, малко за двама ни.
Или ние сме прекалено изтънчени,
за да можем като хората – богоравни –
да се гръмнем на „Ангел Кънчев“.***

*Маргарито, дай да се разберем –
кой е цветето и кой – кладенецът.
Ти от моята мъка прорастваш,
аз от твоите сълзи се пълня.*

За съжаление цитирам стихотворението по памет, защото ми го откраднах, заедно с първата книга

на Жоро. Мисля, че пропускам един куплет, но в архива съпругата на поета Валентина сто на сто го пази. А тогава аз веднага му отговорих

*Добре, де, Жоро – какво, че сме двамата.
Нима това ни оправя?
Разбира се в случая аз съм дамата.
По пол и по право.
И ще мина, Жоро, ще мина –
напреки през сърцето ти.
Ако искаш ругай – невинна съм.
И очите ми дяволски светли са.
И очите ми – адски зелени –
неистово търсят Майстора си.
Сигурно някога ще го намерят. . .
В ония по на осемнайсет ли?
Слушай, трябва да се разберем.
А после – по живо, по здраво.
Вярно – различни са ни проблемите.
Но аз съм Дама. По право.
И всичко, разбира се, ми е позволено.
(Кой смее да се съмнява?)
Небето отдавна е разделено.
Нищо за нас не остава.
Всичко ония, по на осемнайсет,
искат да вземат. Но, Жоро,
аз още не съм си намерила Майстора.
Няма да го намеря скоро.*

И така се превърна в традиция да кръстосваме приятелски шпаги в мерена реч. Малко преди да си тръгне от нас, Жоро имаше идеята и беше говорил вече с вестник „Стандарт“ да публикува тези наши стихотворения. По цели нощи разговаряхме по телефона, защото не всичко бяхме запазили. Една част беше у мен, друга – у него, а трета – безвъзвратно беше пропаднала в ресторантските сметки, салфетки, трамвайни билетчета и хартийки, които някой просто беше сметнал за ненужни. Жоро беше далеч по-подреден от мен и аз трудно възстановявах това, което съм писала в „Покойника“ (много известно столично заведение през 80-те години, точно на гърба на Народния театър). Там ходехме често с Ники Дойнов и Жоро, докато Жоро все още можеше да излиза, макар и трудно. Бяха наистина прекрасни времена. Седяхме си уж кротко и никой от околните маси не можеше да разбере какви искри

* Моли се за нас (лат.) Б.а.

** На ул. „Ангел Кънчев“ №5 се помещаваше Съюза на българските писатели. Б.а.

прехвърчат и какви велики сенки опи-
раха рамене над главите ни.
Как поливахме първата му книга
„Уморени от чудото“! С Ники тайно
носихме ракия, защото – грях ни на
душата – алкохолът не беше особе-
но полезен за състоянието на Жоро
и майка му винаги, когато ни отваря-
ше, ни гледаше с топъл укор. Но пък
да не се напием, „уморени от чудото“,
а всъщност възторгнати до небесата от
тази тъничка книжка, щеше да си бъде
живо безобразие.

Жоро живееше на ул. „Христо Макси-
мов“ № 20 в кв. „Гео Милев“, а когато
аз се преместих на две спирки от тях,
през ден бутах дотам количката с дъ-
щеря си, за да си говорим, да спорим,
да си съжителстваме в един общ пое-
тичен свят. Глътки въздух, толкова не-
обходим и за двама ни. Някъде от този
период е стихотворението на Жоро за
дамата спатия „усмихната тайнствено“.
В оригинала имаше двустихие след
първия куплет:

Луда, луда любов следобед...

Лудост, леност и тлен...

Публикува го без тези редове, тъй като
много се карахме дали изместват сми-
съла, дали не тежат или пък са точно
на място като лирическо отстъпление.
Ау, как тихият поет показваше нокти,
бранейки думите си! И по това си
приличахме.

По-късно аз заминах с тогавашния си

съпруг в Плевен. Нямахме джисеми
и не можехме ежедневно да се чуваме
с Жоро. Болестта му, за съжаление,
беше необратима и въпреки всички
грижи, коварно го превземаше клетка
по клетка. Накрая ни останаха само
телефонните разговори. Но и там раз-
стоянието се стопяваше и сякаш прос-
то седяхме в една тъмна стая и душите
ни разговаряха. За поезия, за дъщеря
му Веселина, която взимаще уроци по
пиано, за моите деца, за бита, който ни
изяжда битието, за всичко.

Хубава публикация би излязла от
това, което Жоро възнамеряваше да
направи. И аз също се бях запали-
ла, от паметта изскачаше ненадеен
стих, хващахме се за него, говорехме
един през друг, възстановявахме или
дописвахме... Вече съвсем превзет от
болестта, Жоро викаше съпругата си,
за да записва. Ръката не го слушаше...
Винаги съм се чудила защо никога не
погледнах на него като на болен човек.
Високият му дух, геният, който витаеше
зад високото му чело, го държеше по-
изправен от всеки здравеняк с претен-
ция за мистър Вселена.

Жоро има едно великолепно стихотво-
рение, което завършва: „Ave, Emilia,
ora pro nobis!“. Толкова го харесах, че
реших, дете трябва да напиша нещо,
в което да има „Ave, Жоро! Ora pro
nobis!“ Тази идея страхотно запали
и трима ни с Ники. Даже измислих
и схематично куплета, в който общо

взето се казваше, че „И тогава всички
се скупчват,/ (тара-ра-ра ра-ра) и сно-
би,/ но го няма сега Жоро Рупчев,/ да
извика „Ora pro nobis!“ Това е 1980 г.
Двайсет и една години преди той да си
отиде. Аз с тъпия си поетичен мозък
инстинктивно бях предрекла, че Жоро
ще ни липсва. И ще трябва да се моли
за нас...

Пост мортем му написах двете стихо-
творения, които му бях обещала – това,
за което току-що разказах и за про-
словутия том със стихове на Ахматова
– но все не се получаваха, докато още
можеше да ги чуе. Знаем, че ги е прочел
зад рамото ми, докато ги пишех. Знаем,
че и сега четете тези редове и чувам
тихия му смях: „Маргарито, малко ни
е небето“. Но знаем, че въпреки това ми
пази място. За да
се усмихне и да извади душата ми от
лявата си ръкавица.

Маргарита Петкова

ЕМИЛИЯ

*Гласовете си бавно допихме
по висящия мост на септември
и увиснахме тука затихнали –
гнили спомени, смесени шепоти.
Пада лятото с райски грохот –
Емилия стои под портрета си.
А очите ни – голи охлюви –
пропълзват из ателието.
Ето го.*

*Там косите ще счупят картината,
там се пръскат посоките,
ти си там,
ти си тук – ненадмината
и тъмнокоса.
Двоен цвят:
ти си двойна, неопитна,
опитомена в петната от нашия разговор,
в удвоената вечер те търсиме опипом,
ние,
знаещи всичко, но вече забравили...*

*Ave, Emilia, gratia plena,
ти пленена и тленна –
и тлееща,
помоли се за нас уморено
като пред благовещение,
помоли се за нас,
за внезапно замрелите
между две-три твои движения,
помоли се за нас,
помоли се за нас,
помоли се за нас уморено...*

*Ние твоите.
Твои приятели, твои любовници.
Ние – скапани сноби...*

Ave, Emilia, ora pro nobis.

Георги Рупчев

АТЕЛИЕ

Влезе Мария. Между скици и сандвичи с шунка
ние играехме карти,
влезе Мария,
влезе безшумно.
Седем Марии по стените, една от статива
с нас я очакваха, влезе деветата – жива,
влезе, поникна с чадъра си мокър,
с палтото зелено, с лилавата рокля.

Като магия: влезе Мария,
влезе Мария...

Ох, как седяхме там,
малко пийнали, сухи и хубаво сресани,
как растеше димът и тежаха ръцете ни,
как светът се разместваше постепенно
учестен, безучастен,
стаен,
тънкостенен,
по лицата ни, позачервени и умни, избиваше влага –
Мария стоеше,
Мария на прага
и ни гледаше...
Господи.

Ние, седящите там,
като попукани глинени бюстове важни –
поколение:
синове без бащи
и бащи на синчета нераждани...

Беше кратко.

Влезе Мария. Тя каза: „Снощи починал татко.“

КЪЩАТА

В Копривщица стоим,
в Копривщица мълчим
сред улиците и наред живота си.
Пристъпваме сред утринния дим –
неканени, случайни, скучни гости.
Едва-едва пращеше заранта
като подплашен малък огън.
Стояхме в ъгълчето на света
настинали и неподготвени.
Над нас се стелеше гласът
на оня, мъртвия. Бе рано и мъгливо.
Не можеше да има друга смърт.
Поетът не умира, него го убиват.
При вкаменената от чакане жена,
очакваща сина си – не поета –
дойдохме ние – неродени за война,
почти призвани и почти свидетели.
И все пак така мълвеше оня глас:
„Ако загина на война...“
Аз няма да загина.
А времето изтичаше – без нас.
Стояхме там. И къщата бе синя.

ГОЛЯМАТА ЗЕМЯ**1.**

Беше голяма земя,
до която едвам се добрахме.
Още щом стъпихме там, хоризонтът изчезна.
Тук е, тогава си казахме, тук е – и спряхме,
и заличихме следите, преди да навлезем.

Повече бяхме,
все по-малко оставаме.
Често изчезва по някой, но нали за това бяхме тръгнали.
Най-напред с къси почивки, а после до капване
там вървахме по тази празна голяма земя от безмълвие.

Всеки сам в своята тайна изчезва
и ние не питаме де се е дянал.
Всеки умира сам в себе си, колко пъти умира?
Още бродиме там –
още хора, но вече без сянка,
още бродещи, но неоставящи диря.

Тъй вървахме
по тази празна земя на миражи
и един по един си избирахме място и мисия.
Откъде сме дошли, сме забравили даже,
а какви сме били, е опасно да мислим.

Все по-малко оставаме,
а не сме и очаквали инак.
Инак все повече ставаме,
а така и очаквахме.
Ние сме двойни, тройни, четворни, петорни –
каквито ни скимне
в тази празна, голяма, безмълвна земя,
където оставаме.

2.

Това е мястото,
избраното от мен безмълвно място.
Тук цялото небе безмълвно във пръстта се впила,
безмълвно облаците се изтягат по земята
и целият простор изпълнен е от мрака на тревите.

Оттегля се пространството
и изоставен в неговата тайна,
един след друг напускам себе си,
един след друг се връщам друг при мене.
По празната земя,
в безмълвието
другите отминаха и още отминават,
вгълбени в премълчаното,
в голямата земя вгълбени.

Тук аз извършвам
всички неми ритуали на забравата,
в които сам се посветих,
в които ме заклеха.
Тук,
от безмълвието призован,
безмълвието призовавам,
заклевам го
и вслушвам се в безмълвното му ехо.

Тъй затаява себе си светът, от който съм привлечен,
от притаените езици,
от глъхнещите знаци,
от жестовете, чийто смисъл заличен е вече
край сухо слънце, сухи клони и ръждиви камънаци.
Заклевам всички, тръгнали насам, да се загубят.